

Londra'dan Mektup

D i d e m C r o s b y

İçimizdeki Bilim Korkusu

"Yerçekimi çok tehlikeli!" Bu tümceyi söylerken tehlikeli sözcüğünü özenle vurguluyor Lewis Wolpert. Kendisi University College London profesörlerinden ve gazete, radyo ve televizyonda bilimle ilgili konularda sesiyle, yüzüyle, kalemiyle tanınıyor. Londra'da Peacock Tiyatrosu'ndayız. "Risk ve Toplum - Bilim tehlikeli mi?" başlıklı panelin ana konuşmacısı Wolpert. İzleyicilere yönelip sürdürüyor konuşmasını: "Aranızdan biriniz kalkıp da yerçekimi yüzünden düşüp de ölmüş birini hiç duymadığını söyleyebilir mi? Her yıl dünyada yüzlerce, hatta binlerce kişi yerçekimi yüzünden ölüyor. O halde yerçekimi çok tehlikeli".

Lewis Wolpert, sonra dihidrojen oksit adlı kimyasal maddeden söz ediyor. Bu, yeryüzündeki en yaygın maddelerden biri, üstelik tıpkı yerçekimi gibi pek çok ölümün sorumlusu. Hayvanlar ve bitkiler onunla yapamadığı gibi, onsuz da olamıyor. Varlığı ölüme yol açabiliyor; yokluğusa mutlak ölümlü sonuçlanıyor. Wolpert'in sözünü ettiği bu 'tehlikeli' madde, sudan başka birşey değil: di hidrojen = H₂ ve oksit = O; H₂O. "Dünya'daki herşey tehlikeli" diyor Wolpert. Ne yerçekimini, ne de suyu tehlikeli görüyoruz; çünkü bu tür tehlikeler, doğrudan algılanabilir risk kapsamında. Yerçekiminin beraberinde ne tür bir risk getirdiğini tartabilmemiz için, herhangi bir biçimde bilimsel bilgiye gereksinimimiz yok. Durumu kafamızda tartarak ne ölçüde risk taşıdığını bulmak hiç de zor değil.

Peki bilim tehlikeli mi? Bu soruyu yanıtlamak o kadar kolay değil. Wolpert, bilimle teknolojinin ayrı ayrı düşünülmesi gerektiğini söylüyor. Bilim, dünyanın nasıl olduğuna dair bilgi veriyor bize: Sözelimi, insanın evrenin merkezinde olmadığını söylüyor; ama bunun iyi ya da kötü olduğu hakkında herhangi bir yargıyla çıkmıyor önümüze. Zekâmızın ve davranışlarımızın genlerimizle ilişkili olabileceğini söylüyor; ama bu bilgiyi zeki bebeklerin doğması için kullanmamız ya da kullanmamamız gerektiğini söylemiyor. Teknolojiye yaşamımızı kolaylaştıran ürünlerle sonuçlanıyor. Ondokuzuncu yüzyıla kadar bilim, teknolojiye hiçbir katkıda bulunmadı. Buhar makinesi gibi çok önemli buluşlar bile, deneme yanılma yöntemlerine dayanılarak üretildi.

"Tehlikeler ve etik kaygılar yalnızca bilimin herhangi bir teknolojiyi geliştirmek için kullanılması durumunda ortaya çıkıyor. Bilimsel araştırma yoluya elde ettiğiniz bilginin değil, bu bilgiyle ne yaptığınızın önemi var." diyor Wolpert ve devam ediyor, "Oppenheimer'in atom bombasının bulunmasına katkısının olduğunu biliyoruz. Ancak atom bombasının kullanılıp kullanılmamasına karar vermek, bilimadamlarının sorumluluğu dahilinde değil; çünkü bu kararda bilimsel bilginin dışında etik de rol oynuyor. Bilgiyi üretirken, bunun yol açabileceği risk, bilimadamlarının aklının

köşesinden bile geçmez." Wolpert, işin etik yönü konusunda kaygılanacak kişilerin bilimadamları olmadığını söylüyor. Bu konuda bilimadamlarına sorumluluk yüklenmesini de yerinde buluyor. "Bilim adamları etik konularda karar vermek için donanımlı değil. Böylesi kararları vermek için bilim adamlarına özel haklar da tanınmış değil. Bilim adamlarının böylesi kararları kendilerine vermelerini beklemek de ayrıca ciddi anlamda tehlikeli."

Demokratik toplumda bilimadamları, bilimin uygulamaları hakkında bilimin uygulamalarından yararlanacak olan herkes kadar söz söyleme ve kararlara katkıda bulunma hakkına sahip. Bu hakkını kullanarak Wolpert, klonlama konusundaki görüşlerini açıklıyor. Klonlama konusunda histerik bir durum yaşandığından bahsediyor. Kendisi klonlamaya karşı; gerekçesi etik değil, güvenilirlik. Klonlarda, henüz nedeni tam olarak anlaşılmasın bir takım hastalıklar ortaya çıkıyor. Yöntem yeterince güvenilir değil.

Yine University College London'dan John Adams, soruyu yeniden başka bir biçimde soruyor: Bilgi tehlikeli mi? İş, eninde sonunda yine bu bilgiyi kimin kontrol ettiğine dayanıyor. John Adams, risk karşısında insanların kültürel bir filtreye başvurduğundan bahsediyor. Bir belirsizlikle karşı karşıya kaldığımızda, belirsizliği bizim için anlamlı bir biçime sokmaya çalışıyoruz. Bu sanal riskler için geçerli. Bilim adamlarının konu hakkında fikirbirliği taşımadığı ya da nedenlerini bilmediği durumlarda, kendi kültürel filtrelerimizin yardımıyla kendimiz için bir yanıt buluyoruz. İşin karmaşık olan kısmı, yasa yapılması ve yürütülmesi durumunda ortaya çıkıyor. Küresel ısınmayı ele alalım. Bilimadamları arasında bu konuda ciddi bir kutuplaşma var. Kimisi küresel ısınmanın kaçınılmaz doğal bir süreç olduğunu savunurken, kimisi bunun insan etkinliklerine bağlı olduğunu savunuyor. Bir başka bölüme ise bu iki görüşün karşısını savunuyor. Tüm bunlara karşın, uluslararası düzeyde birtakım önlemler alınması gerektiği konusunda fikirbirliği var. Peki, bu konudaki kararları kim, neye dayanarak verecek? Benzer bir durum, genetik olarak değişikliğe uğratılmış bitkiler konusunda yaşanıyor. Genetik olarak değişikliğe uğratılmış yiyeceklerin güvenilirliği konusunda ne tür bir riskle karşı karşıya olduğumuzu bilmiyoruz. Belli kararların verilmesi de gerekiyor. Sonuçta, karar yine, en azından İngiltere'de, yasayapıcı kurumların elinde.

Panelin ilginç yanı, konuşmacıların sözbirliği etmiş gibi risk konusuna aynı açıdan baktığını görmektir. Hatta başlığının, içeriğiyle uyumadığı kimi izleyicilerce vurgulandı. "Risk ve Toplum: Bilim Tehlikeli mi?" başlığının yerine, belki de "Risk ve Bilim Adamları... Teknoloji Tehlikeli mi?" gibi bir başlık çok daha uygun düşerdi...

